JEDNO BISKUPOVO PISMO I NJEGOV USUD

Ante Škegro

Apstrakt

U povijesti Katoličke Crkve nisu osobito česti slučajevi uskraćivanja pastoralnog djelovanja novozaređenim svećenicima od strane njihovih biskupa, odnosno apostolskih vikara. Jedan takav datira s kraja prvog desetljeća 19. st., kada je biskup fra Grgo Hiljić, Varešanin, vikar Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni od 1799. do 1813. g., uskratio služenje mlade mise novozaređenim svećenicima glagoljašima u njihovoj rodnoj župi Roško Polje kod Duvna u zapadnoj Hercegovini i pastoralno djelovanje u Vikarijatu. Ovi neuobičajeni crkveni događaji posvjedočeni su i biskupovim pismom upućenim roškopoljskom župniku, koje je završilo u rimskoj Kongregaciji za širenje vjere, te pismenom intervencijom šestorice duvanjskih seoskih glavara kod iste Kongregacije u korist djelovanja svećenika glagoljaša na hercegovačko-livanjskom području. Glagoljaši su razumijevanje i podršku imali tek u dijelu klera Splitske i Makarske biskupije, na čijem se području nalazilo sjemenište u Priku kod Omiša, u kojemu su se školovali od 1750. do 1808. g.

Ključne riječi: Apostolski vikarijat u otomanskoj Bosni, biskup fra Grgo Hiljić Varešanin (1799-1813.), svećenici glagoljaši

Uvod

U arhivu rimske Kongregacije za širenje vjere nalazi se i pismo biskupa fra Grge Hiljića Varešanina, koje je iz franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci kod Kaknja – gdje mu je bilo službeno sjedište (*Conventus Residentialis s. Joannis Baptistae de Suttisca*), uputio 2. studenoga 1808. g. nekome župniku franjevcu. Bio je to biskupov odgovor na župnikovu obavijest da je novozaređenom svećeniku glagoljašu don Josipu Lučiću (1780.-1839.) dao suglasnost

ISSN 1330-7487

BOSNA FRANCISCANA

ČASOPIS FRANJEVAČKE TEOLOGIJE
SARAJEVO

Godina XXII • Broj 41

41

Sarajevo, 2014.

da u njegovoj župi odsluži svoju mladu misu (*dabiste hotili, da taj Pop Luçich tute reçe Mladu Missu*). Budući da je Lučić rođen u Vinici,[1] mjestu koje je do 1885. g. bilo u sastavu župe Roško Polje kod Duvna,[2] opravdano je zaključiti da je biskup ovo svoje pismo uputio fra Marijanu Tuzlaku (*Fr. Marianus a Salinis*) koji je župnikom župe Roško Polje bio od 1808. do 1811. g.[3] U prilog tome govori i spominjanje fra Pilipa (Grabrića) u biskupovom pismu, kojega je fra Marijan i naslijedio na mjestu roškopoljskog župnika.[4]

Sadržaj

Ovim svojim pismom biskup je odgovorio na tri upita župnika fra Marijana Tuzlaka (Prilog br. 1, sl. 1).[5] **Prvi dio** odnosi se na župnikovu suglasnost glagoljašu Lučiću da svoju mladu misu proslavi u župi ovoga franjevca, čemu se biskup izričito i nedvosmisleno suprotstavio. Strepio je da će isto tražiti i don Tadija Ćalić (o.1780.-1835.), koji je također bio iz Vinice i koji je u isto vrijeme bio zaređen za svećenika.[6] Biskup je smatrao da ne bi bilo prikladno da ovi svećenici svoje mlade mise služe u toj župi, budući da im nitko od domaćih svećenika ne bi mogao asistirati jer ne znaju glagoljašku liturgiju (*nashi Misniczi ù tò nisu vridni*) a onima izvan Vikarijata nije sklon dati dopuštenje za to (*a da innostranezi tuda Mishajuse, Nami nie drago niposhto*). Biskup nagađa da bi služenje mladih misa u župi spomenutoga franjevca moglo uzrokovati i pučku veselicu (*dernek*) tijekom koje bi mogli izbiti i neželjeni događaji (*moglhobise dogodit stvarii ruxnii*) koji ni župnika ne bi zaobišli (*da nebiste ni vij mirni bili*). Od župnika je tražio da mu od Lučića i Ćalića pribavi dokaz (*virru*) o završetku školovanja za svećenika (*ceremonia*) te da ih uputi da svoje mlade mise proslave negdje drugdje (*pak neka doli sveshchiaju*), jer da bi to bilo znatno korisnije (*bitiche mlogo bogle*) nego da ih služe u njegovoj župi. Biskup nije precizirao gdje bi spomenuti svećenici svoje mlade mise trebali slaviti ni zašto bi i za koga bilo bolje da ih služe izvan župe iz koje su potekli. Budući da su se Lučić i Ćalić školovali u glagoljaškom sjemeništu u Priku kod Omiša,[7] biskup je potvrdu o završetku njihovog školovanja bez sumnje očekivao od kurije Makarske biskupije pod čijom je nadležnošću to sjemenište i djelovalo, odnosno od tadašnjeg makarskog biskupa Fabijana Blaškovića (1777.-1819.). Sukladno tome očekivao je da Lučić i Ćalić svoje mlade mise proslave na području iste biskupije. Biskup je od župnika tražio

---

1 Perić, 2006: 18-19.

2 Jolić – Drmić, 2010:, pass.

3 Jolić - Jukić, 2008:, 221.

4 Jolić - Jukić, 2008: 221.

5 Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, vol. 9, f. 514r.

6 Perić, 2005: 20-21.

7 Perić, 2006: 18; Perić, 2005: 20.

da mladomisnicima prenese da im je školovanje beskorisno (*daimje tò sve zaludu*) jer im neće podijeliti jurisdikciju za pastoralno djelovanje u svome Vikarijatu (*jerse nikad neche moch uloxiti ù sluxbu Puuka*) niti će dok je živ za svećenika zarediti ijednoga glagoljaša (*nitichese vech i jedan za moga xivota rediti Pop ghlagogliash*). Glagoljašima je spočitavao što nisu prihvatili njegove preporuke da završe studij na latinskom jeziku, jer bi time bili prikladni za službu u Vikarijatu (*a da budu mene poslushali, ter bili Popi Latinski, bilibi çestiti*). Na ovaj dio pisma ukazao je još 1971. g. Srećko M. Džaja, no nije pojasnio kome je bilo upućeno niti je komentirao druge njegove dijelove.[8] U latinizaciji glagoljaša Džaja je vidio biskupovu namjeru da ih iskorijeni s područja svoga Vikarijata.[9]

U **drugome dijelu** pisma biskup župnika kori što je vjenčao neki ekskomunicirani bračni par (*ottetu i prokletu s prokletim neodrishene vinçal*), koji je u tu najtežu crkvenu kaznu upao jer je mladenka prije udaje bila oteta. Župnik se pravdao da je slično napravio i fra Pilip (*velite daje jednak dogagiaj vash, i fra Pilipov*), kojega je na službi roškopoljskog župnika fra Marijan Tuzlak naslijedio 11. lipnja 1808. g.[10] Biskup je smatrao da je fra Marijanov prekršaj bio daleko teži od fra Pilipovog jer njemu nije prijetila pogibao kao fra Pilipu (*vashje mlogo texj, nistebo ù onolikoj poghibili bili*) koju je mogao i izbjeći (*moghliste izmaknut*), a pogotovo što je vjenčanje obavio u zabranjeno vrijeme čime je sablaznio župljane (*et quidem tempore vetito cum scandalo Populi*). Biskup je župniku spočitavao i druge ozbiljne prekršaje, među kojima napuštanje vlastite i uzurpiranje tuđe župe unatoč zabrane bogoslužja (*depositio seu derelictio unius, seu proprie Parochie, et usurpatio alterius sua sponte contra interdictum*), neovlašteno otvaranje pošte koje su crkveni poglavari slali drugim osobama (*aperitio Litterarum Praelatorum alteri directarum*), optuživanje samoga biskupa za koristoljublje (*dasu Sva moja çinegna* per interesse) kao i za još puno toga što je u ovome pismu izostavio (*et hoc totum ut alia plura omittam*).

U **trećem dijelu** pisma biskup župnika odgovara od planiranog puta u Tuzlu, premda mu je suglasnost za to vjerojatno bio dao, uz uvjet da se pobrinuo za svećenika koji bi ga u župi zamjenjivao dok je on iz nje odsutan te da se u župu vrati za 15-tak dana (*kadbiste ù xupi ostavili Misnika, i vijse povratili najmagne, i doshli ù xupu do 15. danaa*). Skrenuo mu je pažnju i na nesigurnost puteva koje su hajduci i drugi opaki ljudi ugrožavali, zbog čega je i sam morao odustati od kanonskog pohoda župama Vikarijata (*poghibglivo putovagne od Ajdukà, i od drughi zlii gliudii, shtoje i mene zaustavilo od Visite*). Upozorio ga je i s činjenicom da su se posvuda glave gubile (*ghinnu gliudi çesto na sve strane*), da se i djeca otimaju te da ih otimači ubijaju ili ucjenjuju

[8] Džaja, 1971: 161, i bilj. 311.

[9] Džaja, 1971: 160.

[10] Jolić - Jukić, 2008: 221.

u velike novca (*diczu Ajduczi odvode ter il posiku ... il uczine ... kao Matosha chiureta 1400. groshaa; a Boichia iz Borovicze 100*). To su pak koristili sarajevski panduri za kaznene pohode, tijekom kojih su vješali i na kolce nabijali kako hajdučke jatake tako i nevine ljude oko Vareša i Borovice kod Vareša te u Visokome kod Sarajeva (*Izatoga ustadoshe Panduri iz Saraeva, i na sve strane udrishe vishat jattake, a megiugnima i pràvà: ù Vareshu dvoiczu iz Borovicze obisishe, a dvoiczu na kollacz nabishe. ù Visokom 4. obisishe*).

Od Kraljeve Sutjeske kod Vareša, preko Vinice kod Duvna i Makarske do Rima

Raspoloživa vrela ne otkrivaju kakve je posljedice ovo biskupovo pismo imalo za župnika župe Roško Polje. Iako je bilo upućeno njemu osobno, zajedno s prijevodom prvog njegovog dijela na talijanski jezik (Prilog br. 2, sl. 2),[11] završilo je na stolu predstojnika rimske Kongregacije za širenje vjere kardinala Michelea Di Petro (1805-1808.), pod čijom je nadležnošću Apostolski vikarijat u otomanskoj Bosni i bio kao i njegov vikar.

Budući da je biskup od župnika izričito tražio da glagoljašima Lučiću i Ćaliću prenese njegovu zabranu služenja mladih misa u njihovoj rodnoj župi, očito im je župnik pismo u kojemu je to bilo zapisano i ustupio. Nezadovoljni zabranom da mlade mise slave u svojoj rodnoj župi i uskratom jurisdikcije na području Vikarijata, Lučić i Ćalić obratili su se onima od kojih su očekivali razumijevanje i pomoć. U prvom redu u pitanju je bio makarski kanonik don Ivan Pavlović-Lučić (1755.-1818.), delegat biskupa Varešanina, koji je glagoljaše s područja Vikarijata i ranije zagovarao kod rimske Kongregacije.[12] Na talijanski je preveo prvi dio biskupovog pisma u kojem se zabranjuje služenje mladih misa novozaređenim glagoljašima u njihovoj rodnoj župi te uskraćuje jurisdikcija na području Vikarijata. Da bi potaknuo reagiranje Kongregacije, prijevod je pažljivo sačinio, što je vidljivo i po podvlačenju biskupovih riječi te talijanskog prijevoda. Prijevod nisu mogli napraviti sami glagoljaši, jer je im njihovo obrazovanje koje su stekli u sjemeništu u Prikome kod Omiša nije to omogućavalo.

Pismena intervencija duvanjskih seoskih starješina Kongregaciji za širenje vjere

Kako bi se novozaređenim kao i ostalim hercegovačko-livanjskim glagoljašima pribavio status apostolskih misionara u Vikarijatu, odnosno osigurala jurisdikcija na njegovom području, rimskoj Kongregaciji za širenje vjere

[11] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, vol. 9, f. 515.

[12] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, vol. 9, f. 142-r-v; Džaja, 1971: 157, i bilj. 288.

upućena je pismena intervencija. U ime ljubuških, mostarskih, duvanjskih, kupreških, ramskih odnosno hercegovačkih katolika njezinim su inicijatorima naznačena šestorica duvanjskih seoskih prvaka (Prilog br. 3, sl. 3).[13] Premda je prevoditelj intervencije kanonik Pavlović-Lučić zabilježio da mu ju je 17. studenoga u Makarsku donio neki Martin Gudelj iz Crvenica kod Duvna (*Macarska 17 9bre. Presentata da Martino Gudegl da Czarglienicze di Duvno*),[14] njezin sadržaj i jezik govore da joj je autor bila neka ne osobito pismena osoba – moguće i koji od šestorice glagoljaša koji se u njoj spominju. U prilog tome govori i činjenica što je napisana bosanicom na priprostom hrvatskom jeziku. Intervencija je u Pavlović-Lučićevom prijevodu dobila znatno bolju formu. Ne samo da joj je tekst i smisao dobio Kongregacijinom osoblju razumljiv sadržaj i smisao, nego su i njezini potpisnici preoblikovani u knezove nalik onima na Apeninskom poluotoku (Prilog br. 4, sl. 4).[15] Intervencijom biskupovog vikara i apostolskog delegata u Vikarijatu i njegovog potonjeg nasljednika biskupa fra Augustina Miletića (1813.-1831.), ostala je bez učinka za hercegovačko-livanjske glagoljaše. Preuzevši nakon smrti biskupa Varešanina upravu Vikarijata, Miletić je i ovoj dvojici glagoljaša podijelio jurisdikciju te ih delegirao za pastorizaciju bosansko-posavskih katolika.[16] Ćalić je bio dušobrižnik i u rodnoj župi Roško Polje, u kojoj je oko 1828. g. podigao i župnu kuću.[17] Prema vlastitom svjedočenju od osmorice glagoljaša, koliko ih je 1824. g. bilo na području Vikarijata (Prilog br. 5, sl. 5), jurisdikciju su imali "dobri i uzorni kapelan" 50-togodišnji Jakov Perković,[18] "kapelan iz nužde" 63-godišnji Ilija Jurčević[19] te 52-godišnji Jozo Ivković koji je "kapelanom iz nužde" bio zbog nemara.[20] Don Ivan Kolaković u 60 godina svoga života jurisdikciju nikada

---

[13] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, 1808, vol. 9. f. 517r; Džaja, 1971: 161-162.

[14] Martina Gudelja u Crvenicama kod Duvna potvrđuju i matične knjige vjenčanih duvanjske župe Seonica (1821.-1895.). ***Liber Copulatorum Duvnensi***, g. 1821., br. 19: *Czarglenicze die 26. 9bris 1821. Praemissis tribus denunti(oni)bus juxta Sancita S(anctis)s(imi) Concilii Trid(entini) omnibusq(ue) aliis de Jure praemittendis nulloq(ue) canonico imped(imen)to detecto ego Fr(ater) Joannes Skoçibushich Parochus palam interrogatum de mutuo, ac libero in Matrim(onium) consensu Eliam juvenem, nunc primo uxorem ducentem, fil(ium)* ***Martini Gudegl*** *a Czarglenicze, et ejusdem leg(iti)mae Consortis Eliae Skoçibushich a Sarajlie, et Annam Virginem nunc primo nubentem fil(ium) Joannis Krainovich a Czarglenicze et ejusdem leg(itimae) Consorti Mariae Tadich ab Omogla, eosq(ue) per verba de praesenti expresso habito in Matrimonium conjunxi coram requisitis testibus Natali scilicet Dodigh a Czarglenicze, et Simone Gudegl pariter a Czarglenicze. eisdemq(ue) in Missae Solemniis juxta Rubricam benedixi*

[15] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, 1808, vol. 9. f. 518.

[16] Benković, 1968: 56.

[17] Perić, 2005: 21.

[18] *Capelanus bonus, et exemplaris*.

[19] *Pro necessitate Capellanus*.

[20] *Ob ignorantium pro necessitate Capellanus.*

nije dobio "zbog neznanja i pijanstva",[21] 60-godišnji don Jure Mialjević bio je bez službe zbog "nesposobnosti i uzetosti",[22] 45-godišnji don Jure Dilberović ostao je bez jurisdikcije zbog "nesposobnosti i tvrdoglavosti" a nisu je imali ni 40-godišnji don Tadija Ćalić niti 38-godišnji don Jozo Lučić.[23]

Zaključak

Dijecezanski svećenici glagoljaši na hercegovačko-livanjskim prostorima opstali su od ćirilo-metodskih vremena do prve polovice 19. st. Jedan od najstarijih imenom poznati glagoljaš je Tjehodrag iz 12. st., čiji je nadgrobnik pronađen u starohrvatskom groblju u Lištanima kod Livna. S uspostavom Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni 1735. g., čiji su gotovo svi vikari bili franjevci provincije Bosne Srebrene, svjetovni svećenici glagoljaši zapadaju u drugi plan i na zapadnohercegovačko-livanjskim prostorima. Njihovo potiskivanje apostolski su vikari pravdali njihovom slabijom izobrazbom u odnosu na redovnički kler kao i pomanjkanjem discipline. Uz podršku dijela struktura Splitske i Makarske biskupije, glagoljaši su se potiskivanju pokušavali suprotstaviti i upućivanjem predstavki rimskoj Kongregaciji za raširenje vjere pod čijom su nadležnošću bili kako sam Vikarijat tako i njegovi vikari. Ogledni primjer toga je i pismo biskupa Varešanina koje je kao sredstvo otpora glagoljaša biskupu završilo u rimskoj Kongregaciji za raširenje vjere kao i intervencija šestorice duvanjskih seoskih glavara. U konačnici glagoljaši u srazu sa apostolskim vikarima nisu imali izglede, zbog čega su do sredine 19. st. nestali s područja Apostolskog vikarijata u otomanskoj Bosni.

Prilog br. 1.[24]
Pismo biskupa fra Grge Hiljića Varešanina župniku župe Roško Polje fra Marijanu Tuzlaku

R(evere)ndó P(ad)ré nel Sig(no)re C(ari)ss(i)mo![25]

Razumim iz vashe. Parvo: dabiste hotili, da taj Pop Luçich tute reçe Mladu Missu, a rekavshi on, hotiche rech, i Don Thadia Chialich; shtomise nevidi pristojno: jer onni nemogu rech Missu nebuduch uzagni Misnika, koi=ji uçi: nashi Misniczi ù tò nisu vridni, a da innostranezi tuda Mishajuse, Nami nie drago niposhto. Pak promislite dabise onda tute Dernek skupio, i moglhobise

[21] *Propter inscitiam, et ebrietatem nunquam jurisdictione donatus.*

[22] *Minus habens, et apoplectus, ideoq(ue) invalidus.*

[23] Archivio Storico de Propaganda Fide, Scritture Originali Riferite nelle Congregazioni Generali, an. 1824, 411r.

[24] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, vol. 9, f. 514r.

[25] Poštovanom ocu, predragomu u Gospodinu!

dogodit stvarii ruxnii, da nebiste ni vij mirni bili. Indi obba imadumi poslat virru od nauçeni Ceremonia, pak neka doli sveshchiaju, bitiche mlogo bogle. I kaxitejim, daimje tò sve zaludu, jerse nikad neche moch uloxiti ù sluxbu Puuka; a da budu mene poslushali, ter bili Popi Latinski, bilibi çestiti: nitichese vech i jedan za moga xivota rediti Pop ghlagogliash: tojim oçito svima kaxite dase nevaraju == Drugo: velite daje jednak dogagiaj vash, i fra Pilipov: amase varate; vashje mlogo texj, nistebo ù onolikoj poghibili bili, moghliste izmaknut: pakste ottetu i prokletu s prokletim neodrishene vinçali, *et quidem tempore vetito cum scandalo Populi*.[26] Pak slidilasu druga vasha pomankagna, *nempe, depositio seu derelictio unius, seu proprie Parochie, et usurpatio alterius sua sponte contra interdictum, et aperitio Litterarum Praelatorum alteri directarum, et hoc totum / ut alia plura omittam/ factum est invitis, et in contemptum eorum quibus interest*:[27] i jahsam tò sve all uçinio; pak imaliste rech ovdi na pohodu samo na jednomu mistu prid dvoiczom, dasu Sva moja çinegna *per interesse*.[28] Ama čoviče Boxj, shto vij meni za sve to dadoste, reczite prid Bogom, i prid gliudma, shtali vam jah uzeh? == Treche: velite, dachete jesenas poch do Tuzlee: tovam ja jesam bio morda, nitise poriçem, kadbiste ù xupi ostavili Misnika, i vijse povratili najmagne, i doshli ù xupu do 15. danaa: amavam stavgliam prid oçi muçno, i poghibglivo putovagne od Ajdukà, i od drughi zlii gliudii, shtoje i mene zaustavilo od Visite: ghinnu gliudi çesto na sve strane: diczu Ajduczi odvode ter il posiku, kao jedno iz Varessa, il uczine, kao Matosha chiureta 1400. groshaa; a Boichia iz Borovicze 100. Izatoga ustadoshe Panduri iz Saraeva, i na sve strane udrishe vishat jattake, a megiugnima i pràvà: ù Vareshu dvoiczu iz Borovicze obisishe, a dvoiczu na kollacz nabishe. ù Visokom 4. obisishe; a ostalo tkoche pobroit? *erat ergo videre miseria*.[29] Sad vishe pisat nemogu, vech lipo pozdravgliajuchi ostajem.

Di V(ostra) P(aternità) R(evere)nda == Suttischa Li 2. 7(em)bré 1808.[30]

Ill(ustrissi)mo Sig(no)re
Fra Gregorio Vescovo, e
Vicario Apostolico
M(anu)p(ro)p(ri)a[31]

---

[26] I to u zabranjeno vrijeme na sablazan puka.

[27] Naime, uklanjanje ili točnije napuštanje jedne, tj. vlastite župe, a samovoljno prisvajanje druge, unatoč zabrani bogoslužja, kao i otvaranje pisama koja su crkveni predstojnici drugomu poslali, i to je sve / da više drugih stvari ne spominjem/ učinjeno mimo njihove volje, i iz prijezira prema onima kojih se tiče.

[28] Iz koristoljublja.

[29] Trebalo je dakle vidjeti bijedu (ili nevolju) Čini se dakle da je na pomolu nevolja.

[30] Vašega poštovanog očinstva == Sutiska, 2. rujna 1808.

[31] Presvijetli gospodin / fra Grgo biskup, i / apostolski namjesnik / vlastoručno.

Prilog br. 2.[32]
Prijevod prvog dijela pisma biskupa fra Grge Hiljića Varešanina na talijanski jezik

Traduzione ad litteram nel Paragrafo così segnato nell'oltre scritta lettera di M[onsigno]r Fra Gregorio di Varess vescovo di Ruspa, e Vicario attuale Apostolico di Bosna.

Rilevo dalla sua. Primieramente: che Ella vorrebbe, che codesto Prete Luçich costì dica la messa novella, e dicendola lui, vorrà dirla anche d(on) Taddea Chialich; quel ché non mi pare conveniente: perché essi non possono dire la messa non avendo vicino un sacerdote, che gli insegni: i nostri sacerdoti in ciò non sono capaci, e che i forastieri colti si framischino, a noi non piace in nessun modo. e poi rifletta, che allora vi si radunerebbe un grande comosso, e potrebbero accadere delle brutte cose, che neppur Ella starebbe in pace: Peraltro entrambi mi devono trasmettere l'attestazione di aver imparate le cerimonie, e poi che celebrino abbassò (cioè fuori dello Stato ottomano), sarà molto meglio. E dica ad entrambi, che tutto ciò a nulla gli giova, perché mai saranno impiegati nel servizio delle Anime di questo popolo; e se avendo a me ubbidito, e fossero stati Preti latini, sarebbero felici: ne più, finchè avrò vita, sarà ordinato neppur un Prete Illirico: ciò pubblicamente faccia sapere a tutti, che non s'ingannino.

Prilog br. 3.[33]
Intervencija seoskih starješina rimskoj Kongregaciji za širenje vjere

Macarska 17 9bre 1808. Presentata da Martino Gudegl da Czarglienicze di Duvno.

Pri blaženi i prisveti otče

Mi karstjani katolici Ljubuškoga Mostara Duvna livna i Kuprisa i Ramme i sve ercegovine Turske prosimo i prostirući se pred noge svetinje vaše umiljeno prosimo da podilite sve svoje svete oblasti i prošćenja nama sužnjim ovoga samilosnika u kojega kraljevini uzdišemo i plačemo željni veomah svakoga duhovnoga Dobra nauka, pripovidanja i sveti sakramenatah Zato ponizno vapimo k ' svetinji vašoj, kako našemu otcu dase dostoite odrediti sve popove Misnike od Duvna, vinice i livna zanaše Mišionare za da oni svi s' oblastima svima najvećima nadareni, mogli budu slobodno pooditi svah ovah mista ispovidati nas pripovidati nami, tomačiti nami nauk karšćanski podavati nami sveto [p]ričešćenje, i sveta velika prošćenja i odrišiti naše duše oda svi grija saranjeni. Imenah popova naši misnika jesu don Jakov perković d. iliah Jurčević d. Juro Dilber d. Juro Mialjević, d. Jozip Ivković i d. Jozip lučić. Ovi svi naši na spasenje duša nastoje ne umorno, i ulaguju se za učiniti svako duovno dobro, i jesu puno zato od nas karšćana čašćeni i ljubljeni. Zato, sveti otče, opet molimo i prosimo da nanji sve naslonite oblast mišionara apostolski, za to da slobodnie, negosu dosada nastojali budu naspasenje duša naši.

[32] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, vol. 9, f. 515.

[33] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, 1808, vol. 9. f. 517r.

U Duvnu mistu poglavitomu na 16. studenoga godine od

kupljenja 1808:

Ja knez božo papića svojom rukom činim +
Ja knez Juro zvonar svojom rukom činim +
Ja knez Ilia zovoko svojom rukom činim +
Ja knez božo protrka svojom rukom činim +
Ja knez marian ćalića svojom rukom činim +
Ja knez mato Dadić svojom rukom činim +.

Prilog br. 4.[34]
Prijevod intervencije seoskih starješina Kongregaciji za širenje vjere na talijanski jezik

Traduzione

B(eatissi)mó e Ill(ustrissi)mó Padre-

Noi Cristiani Cattolici di Gliubuski, di Mostar, di Duvno, di Livno, e di Kupriss, e di Ramma, e di tutta ercegovina Turca supplichiamo, e prostrandoci ai Piedi di Vostra Santità umilmenté imploriamò, ché conceda tutte le sante sue facoltà, e Indulgénza a noi schiavi di questo Tiranno nel di cui Regno sospiriamo, e piangiamo desiderosi di ogni bene spirituale, dell' istruzione, della predicazione, e dei Santi Sagramenti, perciò sommessi esclamiamo alla Santità vostra come al nostro Padre, affinchè si degni di destinari a tutti i Preti Sacerdoti per nostri Missionari acciò essi tutti forniti delle maggiori facoltà, possano liberamente visitare tutti questi luoghi, confessarci, predicarci, spiegarci la dottrina Cristiana, impartirci la sacra Indulgenza, e la s(antis)s(ima) Comunione, assolvera le nostre anime da tutti i peccati riservati. I nomi dei nostri Preti Sacerdoti sono: d. Jacopo Percovich, d. elia Jurçevich, d. Giorgio dilber, d. Giorgio Miaglievich, d. Giuseppe Ivcovich, e d. Giuseppe Luçich. Tutti questti attendono alla salvezza delle nostre anime infaticabilmente, e s'impiegano nel procurarci ogni bene spirituale, e sono molto perciò da noi Cristiani venerati ed amati. Perciò Santo Padre di nuovo peghiamo ed imploriamo, che ad essi tutti impartisca la facoltà di Missionari Apostolici ad oggetto che assai piu liberamente di quellochè prima possano attendere alla salvezza delle anime nostre.

In Duvno Luogo primario addi 16. 9bre l'Anno della Redenzione, 1808.

Il Conte Natale Pavichia colla propria mano facio +.
Il Conte Giorgio Zvonar colla propria mano facio +.
Io Conte Elia Zovoco colla propria mano facio +.
Io Conte Natale Protarca colla propria mano facio +.
Io Conte Mariano Chialich colla propria mano facio +
Io Conte Matteo Duich colla propria mano facio +

[34] Archivio di Propaganda Fide, Scritture Riferite nei Congressi Bosnia, 1808, vol. 9. f. 518.

Prilog br. 5[35]
Catalogus Dominorum Presbyterorum Saecularium Ritus Illyrici[36]

	Anni aetatis physicae[37]	
R(everendus) D(ominus) Elias Jurçevich annor(um)[38]	63.	Pro necessitate Capellanus[39]
R(everendus) D(ominus) Joannes Kollakovic an(norum)[40]	60.	Propter inscitiam, et ebrietatem nunquam jurisdictione donatus.[41]
R(everendus) D(ominus) Georgius Miaglevich an(norum)[42]	60.	Minus habens, et apoplectus, ideoq(ue) invalidus.[43]
R(everendus) D(ominus) Josephus Ivkovich an(norum)[44]	52.	Ob ignorantiam pro necessitate Capellanus.[45]
R(everendus) D(ominus) Jacobus Perkovich annor(um)[46]	50.	Capelanus bonus, et exemplaris.[47]
R(everendus) D(ominus) Georgius Dilberovich an(norum)[48]	45.	Minus habens, et propter obstinationem jurisdictione privatus.[49]
R(everendus) D(ominus) Thaddaeus Chialich an(norum)[50]	40.	
R(everendus) D(ominus) Josephus Luçich annor(um)[51]	38.	
Universim Nº 8.[52]		

[35] Archivio Storico de Propaganda Fide, Scritture Originali Riferite nelle Congregazioni Generali, an. 1824, 410v.

[36] Spisak otaca svjetovnih svećenika ilirskog obreda /glagoljaša/.

[37] Starosna dob.

[38] Časni otac Ilija Jurčević, ima godina.

[39] Kapelan iz nužde.

[40] Časni otac Ivan Kolaković, ima godina.

[41] Zbog neznanja i opijanja nikad nije dobio jurisdikciju.

[42] Časni otac Jure Mialjević, ima godina.

[43] Male inteligencije, i uzet, te zato nemoćan.

[44] Časni otac Josip Ivković, ima godina.

[45] Zbog neznanja kapelan iz nužde.

[46] Časni otac Jakov Perković, ima godina.

[47] Dobar i primjeran kapelan.

[48] Časni otac Jure Dilberović, ima godina.

[49] Male inteligencije, zbog tvrdoglavosti lišen jurisdikcije.

[50] Časni otac Tadija Ćalić, ima godina.

[51] Časni otac Jozo Lučić, ima godina.

[52] Svih na broju, 8.

Ita est. Fr(ater) Augustinus Milletich

Ep(iscop)us Daulien(sis) et vicar(iu)s Ap(osto)l(i)cus Bosnen(sis) M(anu) p(ropria).[53]

Literatura

- Benković, 1968: Ambrozije Benković, *Gorice u Posavini 1869-1969. O stogodišnjici obnovljene župe,* "Rimokatolički župski ured", Gorice, 1968.
- Džaja, 1971: Srećko M. Džaja, *Katolici u Bosni i zapadnoj Hercegovini na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće. Doba fra Grge Ilijića Varešanina (1783.-1812.),* "Kršćanska sadašnjost", Zagreb, 1971.
- Jolić – Drmić, 2010: Robert Jolić – Ilija Drmić, *Župa Vinica. Monografija prigodom 125 obljetnice osnutka župe (1885.-2010.),* "Naša ognjišta" – "Župni ured Rođenja Marijina" – "Zavičajno društvo Zavelim", Tomislavgrad – Split, 2010., pass.
- Jolić - Jukić, 2008: Robert Jolić - Marko Jukić, *Župa Roško Polje. Spomen knjiga prigodom 250. obljetnice obnove župe (1758.-2008.),* "Župni ured Roško Polje" – "Naša ognjišta", Tomislavgrad, 2008.

Perić, 2005: Ratko Perić, Don Tadija Ćalić iz Vinice, *Crkva na kamenu,* 6 (2005.) 20-21.

Perić, 2006: Ratko Perić, Don Josip Lučić iz Vinice, *Crkva na kamenu*, 7 (2006.) 18-19.

SUMMARY

A bishop's letter and his fate

In the history of the Catholic Church there were rare cases of direct denial of pastoral action to the newly-ordained priests by their bishops or Apostolic vicars. One of these cases dates from the end of the first decade of the 19th century, when bishop Fr Gregory Hiljić of Vareš, vicar of the Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia from 1799 to 1813, denied celebration of the first Mass to the newly-ordained glagolitic (Illyric) priests in their home parish Roško Polje near Duvno (West Herzegovina) as well as pastoral action in his Vicariate. Bishop's letter to the parish priest of the Roško Polje, which ended up in the Roman Congregation for the Propagation of the Faith, as well as the letter of the six village heads of the Duvno area addressed to the same Congregation in favour of the pastoral action of Glagolitic priests on the west Herzegovina and Livno area (South-West Bosnia), witness to this unusual Church controversy. Glagolitic (Illyric) priests, however, found understanding and support amongst the part of the clergy in Split and Makarska dioceses, on whose territory glagolitic (Illyric) seminary was located, more precisely in the village Priko near Omiš (south-east of Split), where they were educated from 1750 to 1808.

Keywords: Apostolic Vicariate in Ottoman Bosnia, bishop Fr Gregory Hiljić of Vareš (1799-1813), Glagolitic (Illyric) priests

[53] Tako je. Brat Augustin Miletić, daulienski biskup i apostolski vikar, vlastitom rukom.

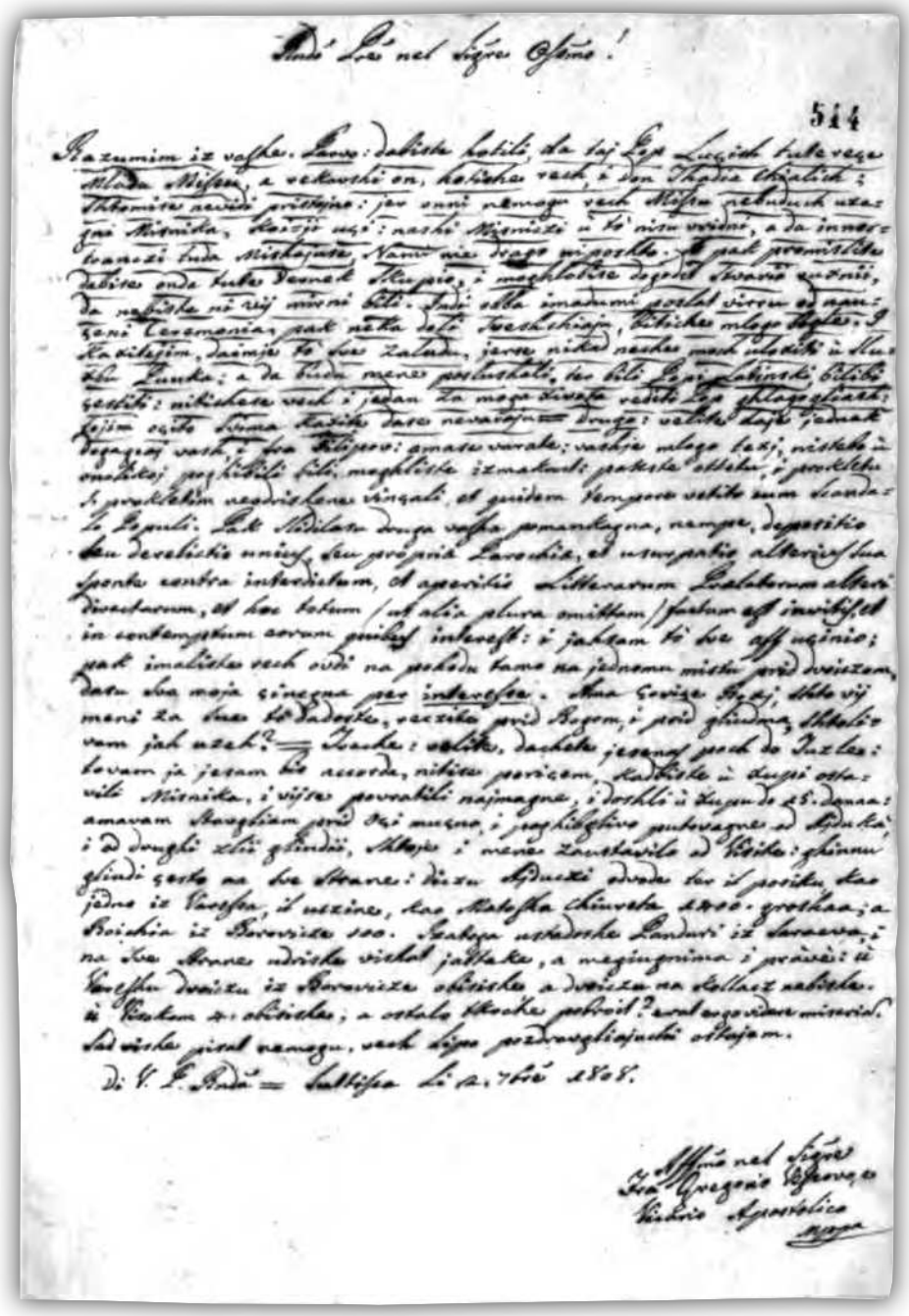

Sl. 1. Pismo biskupa fra Grge Hiljića Varešanina župniku župe Roško Polje

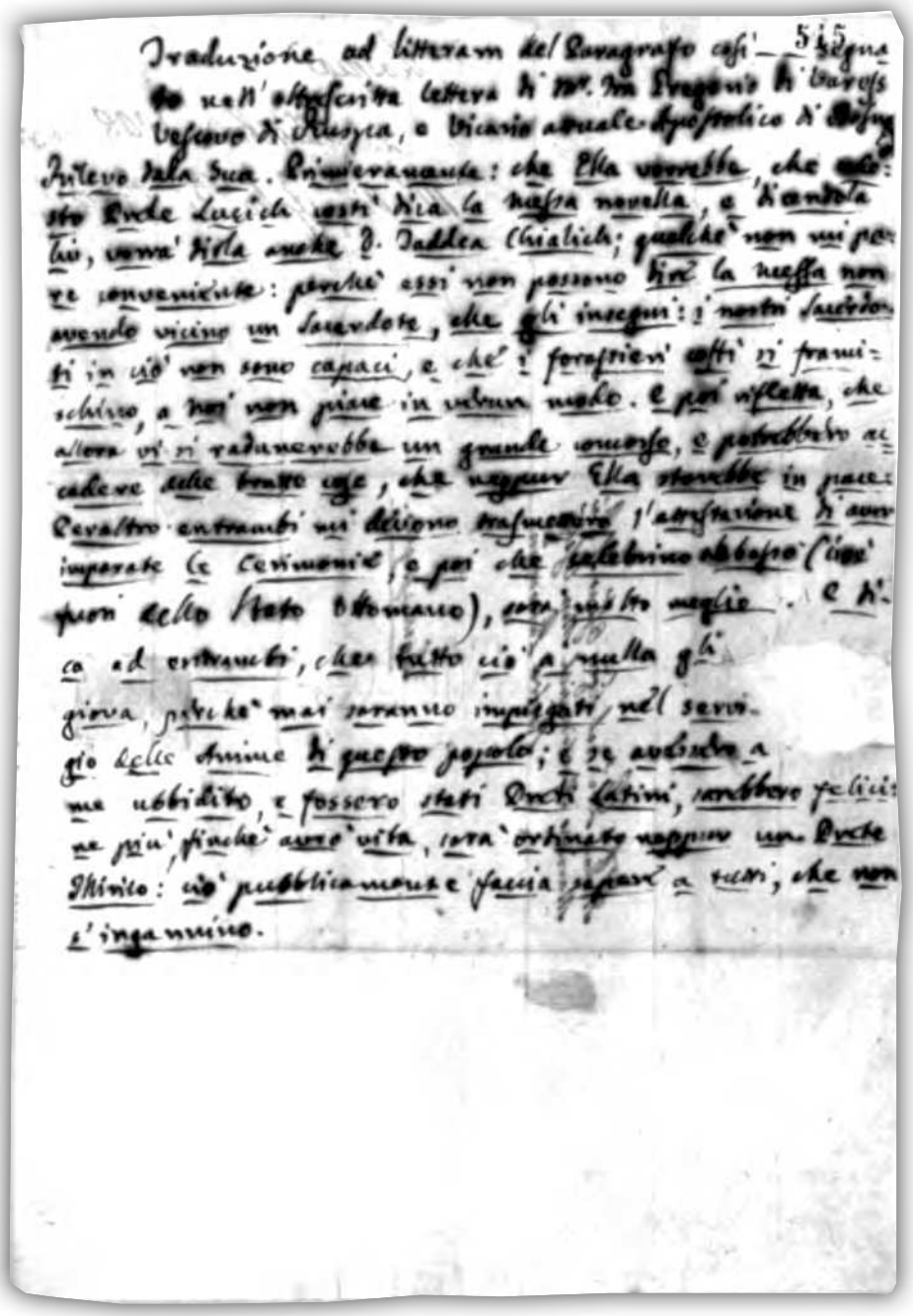

Sl. 2. Prijevod prvog dijela pisma biskupa fra Grge Hiljića Varešanina na talijanski jezik

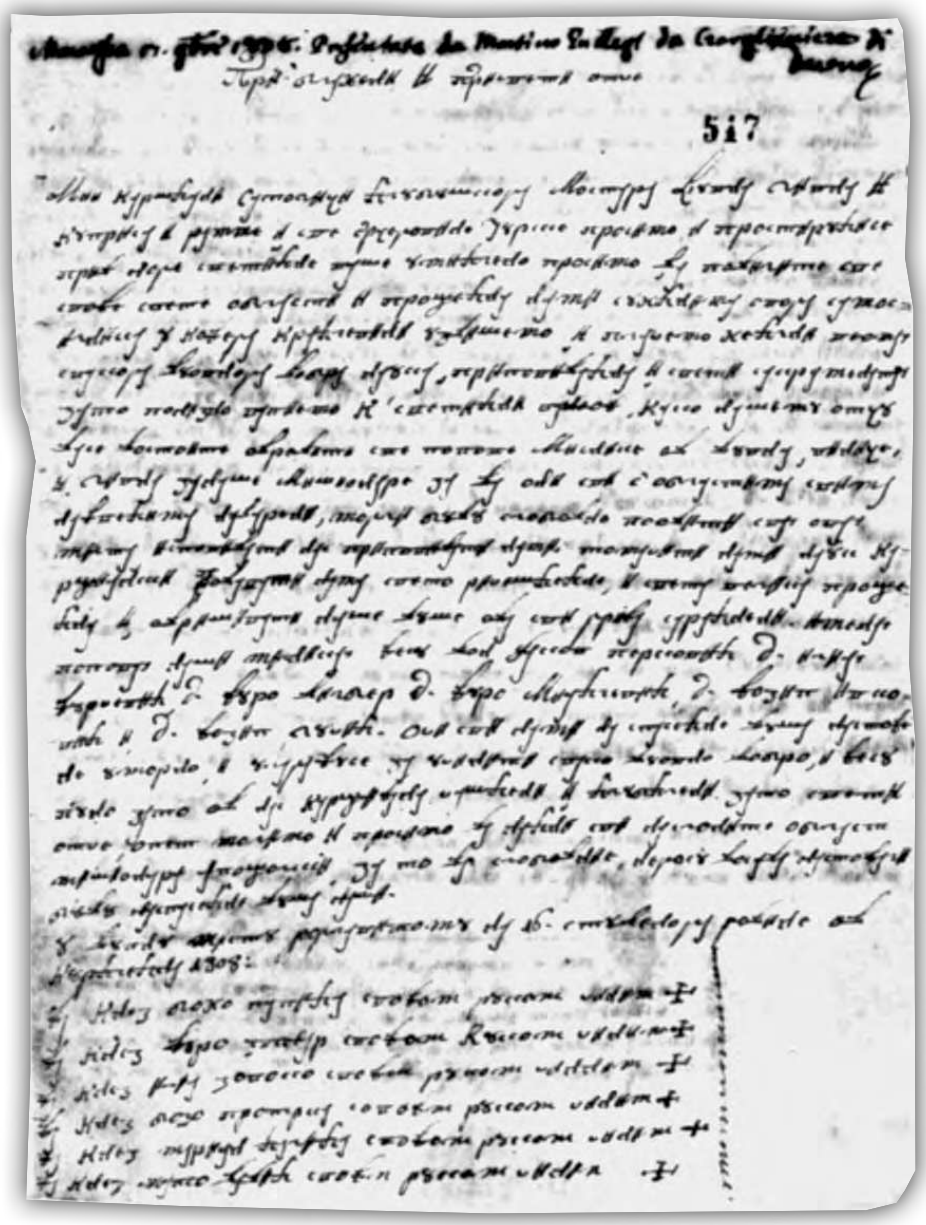

Sl. 3.Pismena intervencija seoskih seoskih starješina rimskoj Kongregaciji za širenje vjere u korist glagoljaša

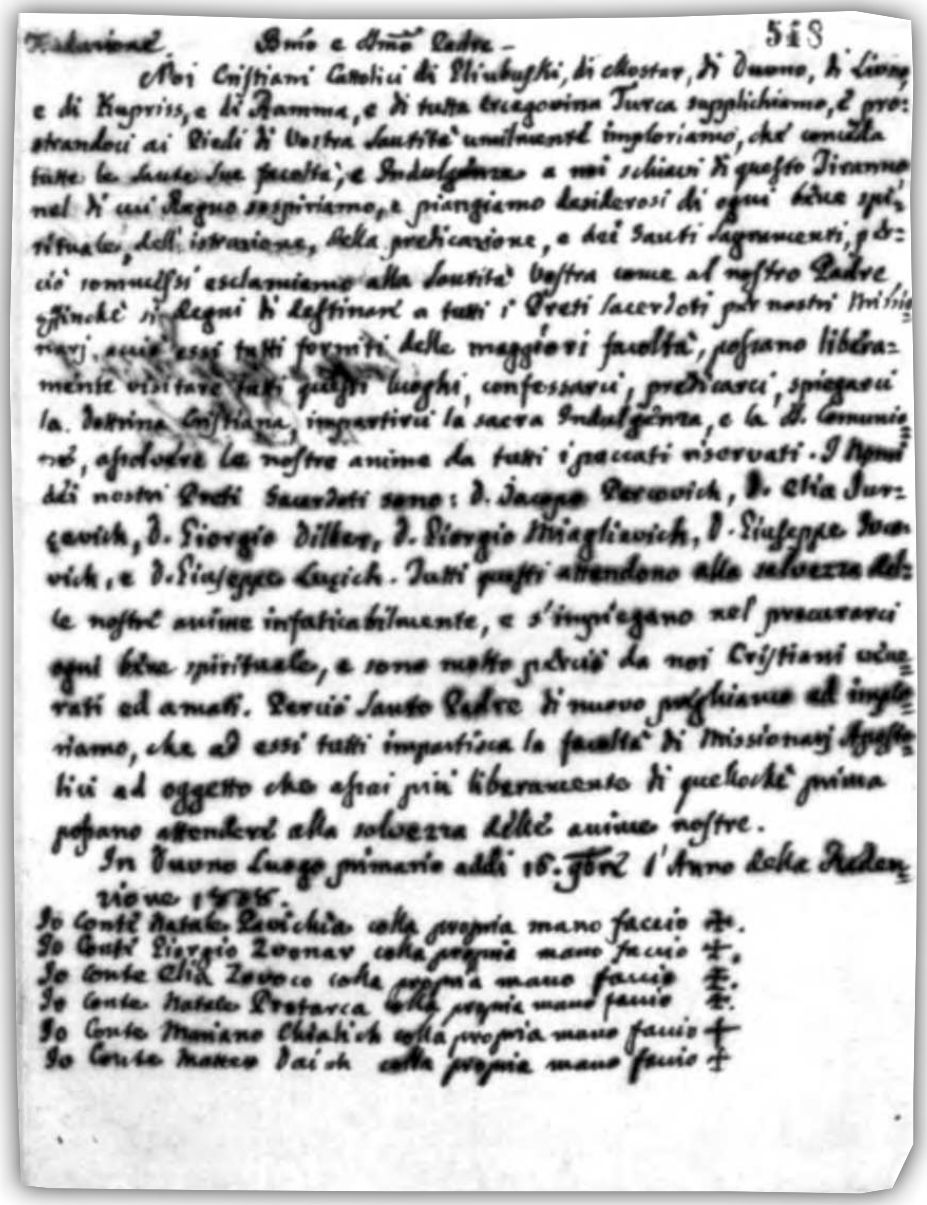

Sl. 4. Prijevod pismene intervencije seoskih starješina rimskoj Kongregaciji za širenje vjere u korist glagoljaša na talijanski jezik

Sl. 5. Miletićev popis svećenika glagoljaša 1824. g.